

RIJEČ UREDNICE / A WORD FROM THE EDITOR-IN-CHIEF

Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu ove 2021, nažalost nemilim posljedicama pandemije COVID-19 obilježene godine, predstavlja 20. broj *Historijskih traganja*. Od prvog broja koji je objavljen 2008. godine časopis je bio u permanentnoj potrazi za posebnim izričajem i svojim mjestom u aktuelnom naučnom i istraživačkom historiografskom diskursu. S ponosom možemo reći da je pređeni put bio bremenit, uslijed različitih faktora ponekad i dosta težak, ali ključni motiv, historijska istina, nije bio doveden u pitanje. Širina tema, dosljedna primjena naučnog aparata i utemeljenost iznesenog, tj. kvalitet, a ne kvantitet teksta, puno uvažavanje jezičke različitosti i mogućnost objavljivanja članaka i na engleskom jeziku, kao i spremnost na saradnju, posebno s mladim istraživačima, kako iz Bosne i Hercegovine tako i inostranstva, bili su kriteriji kojima se Redakcija vodila u nastojanju da predstavi moderna strujanja u aktuelnoj historiografskoj zbilji.

I u ovom broju *Historijska traganja* su zadržala utemeljene rubrike i pred sud javnosti predočavaju deset članaka, od kojih je čak osam izvornih naučnih radova, a jedan pregledni i pet prikaza najnovijih izdanja. Vođeni praksom prethodnih, ovogodišnji broj časopisa donosi reprint rada mr. Muhidina Pelesića. Kolega Pelesić, čija je spremnost na pomoć, kao i obimna biblioteka, svima nama bila od velike važnosti, obilježava 40 godina radnog staža. Danas ga mnogi od nas u Institutu oslovljavaju s profesore i dalje ga doživljavajući kao harizmatičnog i inspirativnog predavača na četvrtoj godini studija historije na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, koji je sa umjesnom lakoćom sublimirao različite teme, nastojeći predstaviti cjelinu ključnih povijesnih procesa i mladim ljudima željnim znanja ukazati

na njihove uzroke, ali i posljedice. Redakcija je s posebnim zadovoljstvom donijela odluku da, sada na engleskom jeziku, objavi članak kolege Pelesića koji je štampan u 29. broju našeg časopisa *Prilozi* (2000) kao izuzetan prilog Međunarodnom naučnom skupu *Historiografija o Bosni i Hercegovini 1980–1998*, koji je održan 4. i 5. novembra 1999. godine u okviru programa posvećenog četrdesetogodišnjici rada Instituta za historiju.

Članci u ovogodišnjem broju *Historijskih traganja* donose vrijedne rezultate istraživanja različitih otvorenih pitanja, tema iz srednjeg vijeka, ali i bliske nam prošlosti, nemilih 1990-ih godina. Potrebno je naglasiti da, kao svojevrsni nastavak započetog u prethodnom broju, nekoliko članaka tretira period Drugog svjetskog rata koji je, bez sumnje, već nekoliko decenija u bosanskohercegovačkim naučnim krugovima, pa i u našem Institutu, zanemaren.

U prvom članku profesor Esad Kurtović piše o tri generacije trebinjske vlastele Kudelinovića tokom XIV i XV stoljeća, vazalima vlastelinskog roda Pavlovića, a kasnije roda Kosača, (rodonačelnicima Radonjića, Mrđa i Miokuševića) koji su, pozicionirani na području trebinjske Površi na granici uz Župu dubrovačku, kontrolirali glavni put koji je išao iz Dubrovnika prema istočnoj Bosni i Nikšiću, što je značajno odredilo njihovu aktivnost. Valentina Šoštarić piše o uspostavljanju diplomatskih odnosa Dubrovačke Republike i Osmanskog Carstva sredinom XV stoljeća i ukazuje na multidimenzionalno značenje, tj. materijalnu, praktičnu, simboličku i emocionalnu vrijednost pomno odabranih poklona Dubrovčana Visokoj porti. Ljiljana Stošić piše o autohtonoj risanskoj slikarskoj školi, o pet generacija slikara bokokotorske škole Dimitrijević-Rafailović (od XVII do XIX stoljeća) i njihovim vrlo vrijednim ikonopisnim radovima u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Srbiji i Hrvatskoj, kao i iznimnoj zbirci od 25 ikona koje se čuvaju u crkvenim, manastirskim, ali i kulturnim riznicama Bosne i Hercegovine. O transformaciji trgovačkog prava i sudstva, usvajanju novih zakona koji su trebali značiti odstupanje od starog modela, i to u dva značajno različita pravno-politička konteksta, onom osmanskome, obilježenom tanzimatom, i

austrougarskom, tj. sudskoj praksi petogodišnjeg postosmanskog perioda, piše Mehmed Bečić. O prisilnim migracijama tokom Drugog svjetskog rata, velikom prilivu izbjeglica iz Istočne Bosne u Sarajevo, koje su u ovom velikom gradu tražile spas pred četničkim pokoljima, i odnosu vlasti NDH, tj. nastojanju da se nađe adekvatno rješenje za očiglednu izbjegličku krizu koncem 1941. i početkom 1942. godine, piše Ajdin Muhedinović. Također, Sanja Gladanac-Petrović piše o teškom ratnom iskustvu Sarajeva u Drugom svjetskom ratu, akcentira višestruke negativne posljedice angloameričkog bombardovanja grada od 1943. do 1945. godine i ukazuje na aktivnost lokalne vlasti i građana na njihovoj sanaciji i provođenju preventivnih mjera zaštite. Nikica Barić, na osnovu izvorne arhivske građe koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, piše o Odžaku (organiziranju NDH i njenih vojnih snaga, četničkim odredima, pukovnji DOMOD i tzv. zelenom kadru, partizanskom osvajanju Odžaka u septembru 1943, odnosu aktuelne vlasti prema srpskom i jevrejskom stanovništvu, odnosu između katolika i muslimana, nasilju nad civilima i slično), pri čemu ovaj članak predstavlja vrlo vrijedan naučni doprinos sveukupnom sagledavanju povijesti Bosne i Hercegovine tokom Drugog svjetskog rata. Arhivska građa Hrvatskog državnog arhiva bila je osnova i Siniši Lajnertu koji u svom radu, posebno se osvrćući na bosanske pruge, analizira organizaciju i djelovanje njemačkih željezničkih transportnih ustanova i jedinica u NDH koje su djelovale s ciljem osiguranja, tj. bolje sigurnosti prijevoza za potrebe ratne i civilne privrede NDH. Na koncu, Meldijana Arnaut Haseljić u svom radu analizira sadržaj dokumenata, tj. zapisnike sjednica Vrhovnog saveta odbrane Savezne republike Jugoslavije iz 1992. i 1993. godine koji, kako ističe autorica, nedvojbeno potvrđuju učešće ove države u agresiji na suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu i počinjenim zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Ovogodišnji broj donosi i pet prikaza knjiga i zbornika radova. U njima su predstavljene ključne informacije o ovim najnovijim ostvarenjima, ali i pronicljiva zapažanja mladih autora: Dražena Janka, Aladina Kučuka, Mehmeda Hodžića, Alena Nuhanovića i Ajle Burkić.

Historijska traganja nastavljaju i dalje profesionalno, otvoreno i kritički, pisati o različitim temama koje se tiču naše dalje i bliže prošlosti, one koja nerijetko ima značajne reperkusije na sadašnjost. Ostajemo usmjereni na povijesne činjenice i provjerene argumente, u stalnoj potrazi za dijaloškom misli koju naše društvo, na početku treće decenije XXI stoljeća, itekako treba.

Dr. Dženita Sarač-Rujanac